

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 4 maj 1939 kl. 3 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion om utredning rörande nordiskt samarbete vid offentlig upphandling av varor.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 188, har herr *Ohlin* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna att åstadkomma sådan förändring av tillvägagångssättet vid offentlig upphandling i Sverige, att varor från andra nordiska länder jämsställas med svenska, och rörande möjligheterna att få samma omläggning till stånd i övriga nordiska länder. *Motionen.*

I avseende å motionärens motivering får utskottet hänvisa till motionen.

De grundläggande bestämmelserna om företräde för svensk vara vid den statliga upphandlingen återfinnas i kungl. förordningen den 16 januari 1920 (nr 10) angående upphandling och arbeten för statens behov samt försäljning av staten tillhörig lös egendom (upphandlingsförordningen). Huvudbestämmelserna meddelas i 29 § (ändrad 1935: 565), som lyder: *Gällande bestämmelser.*

1. Då anbud, som ifrågakomma vid den slutliga prövningen, avse såväl svensk som utländsk vara, skall anbud å svensk vara antagas, därest denna är av erforderlig beskaffenhet.

Anbud å utländsk vara må dock antagas:

- a) när Kungl. Maj:t därom förordnar;
- b) när särskilt önskvärda tekniska fördelar därigenom kunna vinnas, eller när gynnsammare leveranstid erbjudits för den utländska varan och omständigheterna oundgängligen påkalla, att hänsyn tages därtill;
- c) när svensk vara i förhållande till utländsk betingar så högt pris, att myndigheten finner statens intresse påkalla, att utländsk vara upphandlas; eller
- d) när grundad anledning finnes till antagande, att anbudsgivare sökt draga obehörig fördel av det för svensk vara i denna förordning stadgade företräde.

2. Det företräde, som tillkommer svensk vara framför utländsk, skall även lämnas för vara, som till större delen tillverkas av svenska materialier eller med anlitande av svensk arbetskraft, framför vara, som blott till mindre del är att i nämnda hänseenden anse såsom svensk tillverkning.

3. Finnes för upprätthållande av någon gren av statens verksamhet vara av betydelse, att viss vara frambringas inom landet, eller anses upphandlingen vara av beskaffenhet att kunna i avsevärd mån medverka till uppehållande av svensk näring eller till förhindrande av arbetslöshet inom landet, skall vid anbudsprövningen särskild hänsyn tagas därtill; ägande

myndighet att, då tvekan uppstår huruvida anbud å svensk eller å utländsk vara bör antagas, underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning.

4. Vid jämförelse av prisen å svensk och utländsk vara skola till priset å utländsk vara läggas vid densammas införande i riket belöpande tull och andra avgifter, därest sådant ej skett redan i anbudet.

5. Vad här ovan stadgats skall i tillämpliga delar gälla vid prövning av anbud å arbete för statens räkning.

Till dessa huvudstadganden anknyta sig i viss mån övriga bestämmelser rörande svensk varas företräde. I 23 § 2 mom. c) stadgas sålunda, att i anbud skall meddelas uppgift, huruvida godset eller de för detsammas tillverkning använda materialier äro svenska eller utländska, eller huruvida svenska eller utländska materialier skola komma till användning vid utförande av arbete.

Enligt provisoriska förordningar, som förlängts och ännu äro gällande, intaga lantbruksprodukter och fisk (svensk författn.-saml. 1934: 392 och 1938: 751) samt bränsle (svensk författn.-saml. 1934: 394 och 1938: 310 ävensom 1934: 412 och 1938: 311) en särskilt gynnad ställning vid den statliga upphandlingen.

I fråga om den *kommunala* upphandlingen må antecknas, hurusom under år 1931 »med hänsyn till rådande förhållanden inom näringslivet» utfärdades ett cirkulär (svensk författn.-saml. 1931: 338), vari länsstyrelserna anbefalldes att genom hänvändelser till landstingens förvaltningsutskott, myndigheter i stads- och landskommuner, vägstyrelser och enskilda inrättningar av allmänna betydelse fästa uppmärksamheten på vikten av att jämväl dessa vid upphandling av industriprodukter av alla slag lämnade företräde åt svensk vara. Detta cirkulär har sedermera ej förnyats.

I 1928 års sjukhusstadga (svensk författn.-saml. 1938: 303), vilken är tillämplig på kommunala sjukvårdsinrättningar av olika slag, är (18 §) intagen föreskrift om att de statliga upphandlingsbestämmelserna skola iakttagas, »i den mån lämpligen kan ske».

Yttranden. Över motionen har utskottet inhämtat yttranden från kommerskollegium och den svenska delegationen för nordiskt ekonomiskt samarbete. Kommerskollegium har vid sitt yttrande fogat utlåtanden från styrelsen för Sveriges allmänna exportförening, Sveriges industriförbund, Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg och Skånes handelskammare.

Kommerskollegium anför i huvudsak följande:

De av kommerskollegium hörda sammanslutningarna hava icke förnekat önskvärdheten av ett vidgat nordiskt samarbete även på här föreliggande område. Samtliga hava dock avstyrkt bifall till motionen. Härvid har erinrats, att motionen strede mot principen om »mest gynnad nation», att särskilt den danska valutaregleringen utgjorde hinder för införande av ömse-sidig nordisk preferens vid offentlig upphandling, samt att överhuvud motio-

nens i detta avseende framförda tanke innebure ett inkräktande på den svenska varans företråde, som vore mera till skada än till gagn för svenskt näringsliv.

I likhet med de hörda sammanslutningarna måste kollegium uttala sina tvivel om möjligheterna för ett praktiskt realiserande av motionärens i motionen framförda tanke, även om syftet — ett närmare ekonomiskt samarbete mellan de nordiska staterna — enligt kollegii mening är behjärtansvärt.

Uppenbart är att förslaget ej väl överensstämmer med principen om mest gynnad nation. Även om såsom motionären själv antytt, innebörden av denna princip nu i praktiken blivit rätt obestämd, torde dock vårt land med dess starka beroende av möjligast fria förbindelser på världsmarknaden alltjämt som hittills ha all anledning att söka upprätthålla densamma.

Det rätt långt gående företråde för den svenska produktionen, som sedan gammalt gällt här i Sverige vid leveranser till staten, har kommit till klart principiellt uttryck i nuvarande upphandlingsförordnings föreskrift att, då anbud avse såväl svensk som utländsk vara, anbud å svensk vara skall antagas, därest varan är av tillfredsställande beskaffenhet. Från denna grundregel gäller dock bland annat det viktiga inskränkande undantaget, att anbud å utländsk vara må antagas, när den svenska varan kostar så mycket mer, att statens intresse påkallar upphandling av den utländska varan.

Från den svenska industriens — liksom ock det svenska jordbrukets sida — torde ifrågavarande förhandsställning vid statsleveranser högt skattas.

Sammanfattningsvis vill kollegium framhålla, att den lämpliga avvägningen av bestämmelserna om inhemsk varas företråde vid statlig upphandling visat sig vara en fråga av mycket invecklad beskaffenhet. Att på detta även internationellt sett ömtåliga område införa ytterligare en till verkningarna så oviss faktor som den i motionen ifrågasatta måste enligt Kollegii mening ställa sig vanskligt. Kollegium får alltså avstyrka bifall till motionen.

Den svenska delegationen för nordiskt ekonomiskt samarbete har uttalat, att delegationen, som vore välvilligt stämd mot den tanke, som legat bakom motionen, utifrån de synpunkter den hade att företråda, med tillfredsställelse skulle hälsa den ifrågasatta utredningen, vilken jämväl syntes delegationen kunna bliva av värde vid behandlingen av de allmänna problem, med vilka delegationen hade att arbeta.

Det till grund för motionen liggande syftet att befordra ett ökat ekonomiskt samarbete mellan de nordiska länderna anser utskottet i och för sig erkännansvärt. Av kommerskollegii yttrande liksom av utlåtandena från de av kollegium hörda sammanslutningarna framgår emellertid, att ett sådant ekonomiskt samarbete innebure ett inkräktande på den svenska varans företråde, som vore mera till skada än till gagn för svenskt näringsliv. Då den ifrågasatta företrädesrätten för varor från övriga nordiska länder skulle komma att stå i strid mot den i våra handelstraktater intagna klausulen om mest gynnad nation, hava farhågor ock uttryckts för att en sådan företrädesrätt skulle komma att skada våra exportmarknader inom andra länder. Även om, såsom motionären själv antytt, innebörden av principen om mest gyn-

Utskottet.

nad nation nu i praktiken blivit rätt obestämd, torde dock vårt land, såsom kommerskollegium framhållit, med dess starka beroende av möjligast fria förbindelser på världsmarknaden alltjämt som hittills ha all anledning att söka upprätthålla densamma. Med hänsyn till det för närvarande ovissa politiska och ekonomiska läget kan det enligt utskottets mening ej heller anses framsynt att minska möjligheterna för staten att vid den statliga upphandlingen gynna inhemsk företagsamhet och därmed motverka uppkomsten av arbetslöshet inom landet. Det bör ej heller bortses från att det ur statens synpunkt i många fall är önskvärt att genom gynnande av inhemsk produktion vid upphandling bidra till uppehållande och utvecklande av produktionsgrenar, som äro av särskilt värde för folkförsörjningen. Möjligheterna att av nu angivna skäl stödja den inhemska produktionen, vilket särskilt under förhandenvarande förhållanden kan vara betydelsefullt, skulle ock minskas med den av motionären ifrågasatta ordningen.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda någon första kammarens åtgärd.

Stockholm den 27 april 1939.

På utskottets vägnar:

O. A. NORDBORG.

Närvarande: herrar Nordborg, Heüman, Gottfrid Karlsson, Swartling, Theodor Magnusson och Albert Andersson.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.